

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ 26, ΤΕΥΧΟΣ 76, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009

* Η *Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία* είναι σωματείο χωρίς κερδοσκοπικούς σκοπούς. Αποβλέπει στη συνένωση των ελληνικών φιλοσοφικών δυνάμεων και στην καλλιέργεια και στην προβολή της φιλοσοφίας στον ελληνικό και στο διεθνή χώρο. Ως μέλη της Ελληνικής Φιλοσοφικής Εταιρείας γίνονται δεκτοί Έλληνες πολίτες που επιδίδονται στον φιλοσοφικό στοχασμό και, γενικότερα, εκδηλώνουν έμπρακτο ενδιαφέρον για τη φιλοσοφία. Οι ελληνικής καταγωγής φιλοσοφούντες της Διασποράς γίνονται αντεπιπέλλοντα μέλη. Η εγγραφή νέων μελών γίνεται ύστερ' από πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Φιλοσοφικής Εταιρείας, και από σχετική έγκριση της Γενικής Συνέλευσης των μελών της.

* Η *Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση* απευθύνεται προς όλους τους Έλληνες, είτε αυτοί ζουν στην Ελλάδα είτε ανήκουν στον ελληνισμό της Διασποράς. Η προσπάθειά της είναι ενωτική, και οι ορίζοντές της ανοιχτοί. Δεν αποσκοπεί στο να καλλιεργήσει ένα ορισμένο είδος φιλοσοφίας ή να προβάλει μια συγκεκριμένη φιλοσοφική τάση, αλλά αγκαλιάζει ισόπιστα όλα τα φιλοσοφικά ρεύματα και κινήματα. Πιστή στις αρχές του πνευματικού πλουραλισμού, που υπαγορεύονται από το ίδιο το καταστατικό της Εταιρείας, η έκδοση έχει ως στόχο τη συνένωση όλων των ελληνικών φιλοσοφικών δυνάμεων και, ταυτόχρονα, την καλλιέργεια και την προβολή της ελληνικής φιλοσοφίας. Η *Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση* φιλοδοξεί να γίνει η έκφραση του ζωντανού ελληνικού φιλοσοφικού στοχασμού.

– Γλώσσα του Περιοδικού είναι αποκλειστικά και μόνο η νέα ελληνική. Όλα τα άρθρα είναι πρωτότυπα. Τα δημοσιευόμενα ξένα άρθρα μεταφράζονται στη νέα ελληνική από μεταφραστές με ειδική επίδοση. Οι συγγραφείς παρακαλούνται να αποφεύγουν τη χρήση αυστηρά εξειδικευμένων συμβολικών γλωσσών.

– Την ευθύνη της γλωσσικής μορφής και του περιεχομένου των κειμένων έχουν αποκλειστικά και μόνο οι συγγραφείς. Η Διεύθυνση έχει το δικαίωμα να επιφέρει αυτεπάγγελτα ορισμένες ε-πουσιώδεις τροποποιήσεις στο κείμενο, προκειμένου αυτό να συμμορφωθεί προς τους *τυπικούς όρους* που σχετίζονται με την όλη εμφάνιση του Περιοδικού (λ.χ. με την ομοιομορφία στην κα-χώριση της βιβλιογραφίας.).

– Οι συγγραφείς θα αποστέλλουν τις συνεργασίες τους προς τη Διεύθυνση του Περιοδικού, σε δύο αντίτυπα, και *δακτυλογραφημένες σε Η/Υ* (Βλέπε στήλη ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΖΩΗ για οδηγίες), σε διπλά διάστιχα με επαρκή περιθώρια στη μια όψη λευκού χαρτιού τέταρτου σχήματος: οι συγγρα-φείς πρέπει να κρατούν ένα αντίγραφο για τον έλεγχο των τυπογραφικών δοκιμιών. Στο υποβαλ-λόμενο κείμενο δεν πρέπει να αναφέρεται οποιαδήποτε ένδειξη σχετική προς τον συγγραφέα. Το όνομα, η διεύθυνση κτλ. στοιχεία του τελευταίου θα αναγράφονται σε ανεξάρτητο φύλλο που θα ε-πισυνάπτεται στο υπό δημοσίευση κείμενο. Αυτό θα διευκολύνει την ΕΦΕ να θέτει τα κείμενα, πριν αυτά δημοσιευθούν, υπ' όψη ειδικών, για μια δεύτερη γνώμη.

– Βιβλία ή άλλα έντυπα αποστέλλόμενα στο περιοδικό για βιβλιοκρισία ή παρουσίαση στέλλο-νται σε δύο αντίτυπα. Τα αποστέλλόμενα στο Περιοδικό κάθε λογής φιλοσοφικού περιεχομένου έν-τυπα αναγγέλλονται υποχρεωτικά στη στήλη των βιβλίων που έλαβε η ΕΦΕ και σε καμιά περίπτω-ση δεν επιστρέφονται.

– Οι σημειώσεις και οι παραπομπές στο κείμενο θα δηλώνονται με συνεχή αρίθμηση και θα δακτυλογραφούνται σε διπλό επίσης διάστιχο σε χωριστές σελίδες, που η αρίθμησή τους θα απο-τελεί συνέχεια εκείνης των σελίδων του κειμένου.

Οι τίτλοι βιβλίων και περιοδικών που πρόκειται να τυπωθούν με πλάγια στοιχεία, υπογραμμίζο-νται στο δακτυλογραφημένο κείμενο. Για τις παραπομπές, γενικότερα, τηρείται το ακόλουθο πρό-τυπο:

I.N. Θεοδωρακοπούλου, *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*, Δ τόμος, Αθήνα 1975, 449.

R.G. Mulgan, *Aristotle's Political Theory*, Oxford, Clarendon Press 1977, 58-59.

K. Τσάτσου, «Φιλοσοφία και πολιτική», *Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία, Φιλοσοφία και πολιτική*, Αθήνα 1982, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 13-22.

Sherry, L. Digby, «A Comparative Study of Vedic and Platonic Education», *Φιλοσοφία* 12(1982), 239.

© Το copyright των άρθρων και των κάθε λογής δημοσιευμάτων ανήκει στην Ελληνική Φιλοσοφική Επιθεώρηση που έχει και το αποκλειστικό δικαίωμα να ανασημοσιεύει ή με οποιονδήποτε τρόπο να επανεκδίδει ορισμένα ή όλα τα άρθρα που έχουν ήδη καταχωριστεί στα τεύχη της. Οι συγγραφείς άρθρων έχουν το δικαίωμα να ανασημοσιεύουν τα κείμενά τους κατόπιν αδείας της Εταιρείας. Κά-θε ανασημοσίευση ή φωτοτυπική αναπαραγωγή χωρίς άδεια της Εταιρείας απαγορεύεται.

* Οι συνδρομητές του Περιοδικού, εκτός των άλλων, έχουν το δικαίωμα να παρακολουθούν, χω-ρίς επιβάρυνση, τις φιλοσοφικές δραστηριότητες της Εταιρείας (Ανακοινώσεις, Διαλέξεις, Πανελ-λήνια και Διεθνή Συνέδρια). Αξία ετησίας συνδρομής προσώπων ΕΛΛΑΣ: € : 30 – ΙΔΡΥΜΑΤΑ: € : 50 – ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ: Individuals: € : 40, Institutions: € : 50.

Εμβάσματα, συνδρομές και ενισχύσεις αποστέλλονται

με ταχυδρομική επταγή ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο

στην ακόλουθη διεύθυνση:

Καθηγητή Κωνσταντίνο Βουδούρη

Διευθυντή Συντάξεως της ΕΦΕ

Σιμωνίδου 5, 174 56 ΑΛΙΜΟΣ – ΕΛΛΑΣ

ISSN: 1105-8978

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΕΤΡΟΥΑ. ΓΕΜΤΟΥ:	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΜΑΣ (1777-1836), ΕΝΑΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ	3
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΓΕΩΡΓΟΒΑΣΙΛΗ:	ΓΙΑ ΤΗ «ΜΕΛΕΤΗ ΘΑΝΑΤΟΥ»	15
ΕΛΕΝΗΣ ΤΑΤΛΑ:	Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΗ ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	26

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΜΑΡΙΝΟΥ, JACQUELINE DE ROMILLY, <i>Η ΗΠΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ</i>	31
ΝΕΝΟΣ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΟΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, <i>Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ORSON WELLES</i>	36

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΖΩΗ

1. ΔΕΛΤΙΟ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ	45
2. ΔΕΛΤΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	46
3. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΥΣΑΦΗ	47

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ: ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ	53
--	----

ΠΡΟΣΕΧΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

1. ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΥΠΡΟΣ – ΠΑΦΟΣ, 21-27 ΙΟΥΛΙΟΥ 2009	55
2. ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΘΗΝΑ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΤΟΥ 2013	56

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ – ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ – ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ	63
--	----

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ Ε.Φ.Ε.	71
------------------------------	----

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Η Ε.Φ.Ε.	74
----------------------------------	----

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΗ ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

ΕΛΕΝΗΣ ΤΑΤΛΑ

Τα έργα του *Alberti De pictura*¹ και *De re aedificatoria*² αποτελούν τα πρώτα θεωρητικά κείμενα της τέχνης και της αρχιτεκτονικής στο Δυτικό κόσμο. Στο *De re aedificatoria* ο *Alberti* ορίζει την αισθητική εμφάνιση ενός κτιρίου με βάση δύο στοιχεία: το Ωραίο και τον Διάκοσμο. Το Ωραίο ορίζεται ως “η αρμονία και η συμφωνία όλων των μερών, που επιτυγχάνεται με τέτοιο τρόπο ώστε κάτι δεν μπορεί να προστεθεί ή να αφαιρεθεί ή να αλλάξει παρά μόνο προς το χειρότερο”³. Ο Διάκοσμος είναι “ένα είδος πρόσθετης λαμπρότητας και βελτίωσης του Ωραίου. Το Ωραίο είναι κάτι αγαπητό που είναι πρόπον και εγγενές και διαχέεται στο όλον, ενώ ο Διάκοσμος είναι κάτι πρόσθετο και προσκολλώμενο μάλλον, παρά πρόπον και εγγενές”⁴. Το κύριο στοιχείο Διακόσμου είναι για τον *Alberti* η κολόνα, η οποία υπό αυτή την ιδιότητα παύει να είναι φέρουσα. Το Ωραίο, σύμφωνα με τις Νεοπλατωνικές διδαχές της Αναγέννησης, ταυτίζεται με την απόλυτη αλήθεια και το καλόν μέσω της μαθηματικής αρμονίας⁵. Η κολόνα - και μπορούμε να ισχυρισθούμε κατ’ επέκταση ολόκληρη η Κλασική μορφή - εμπίπτει στην κατηγορία του “πρόσθετου και προσκολλώμενου”, δηλαδή του Διακόσμου.

Στην Αρχαία Ελληνική Τέχνη και Αρχιτεκτονική, η Κλασική μορφή ως Πλατωνική ιδέα εξασφαλίζει την αυτονομία του έργου και με αυτή την έννοια μετέχει της κοσμικής αλήθειας, του καλού και της αρμονίας⁶. Στην Αναγέννηση, μέσα από το φίλτρο του Νεοπλατωνισμού, το έργο ως αισθητική οντότητα, συνδέεται *αλληγορικά* με το απόλυτο καλό και την αλήθεια. Η μίμηση της μεταφυσικής αρχέτυπης μορφής που διέπει το Κλασικό έργο ως παράγων ενότητας και αυτονομίας, έχει εδώ αντικατασταθεί από τη *συμβολική αλληγορία*. Η αισθητή μορφή προκύπτει μέσω της *αναπαράστασης* από τη φύση, τους Κλασικούς μύθους και τη Ρωμαϊκή αρχαιότητα⁷. Έτσι, “ο Άγιος Ιωάννης στην έρημο” του *Domenico Veneziano* (1445) αποτελεί αλληγορία για την αποκήρυξη όλων των κοσμικών ματαιοτήτων ενώ συγχρόνως θυμίζει τον Ερμή του Πραξιτέλη. Η χρήση από τον *Alberti* της θριαμβευτικής αφίδας στην κούρια όψη των ναών του, εκφράζει την αλληγορία του θριάμβου του

Χριστού πάνω στο θάνατο. Με τη συμβολική αλληγορία ολοκληρώνεται η πρώτη πράξη από το δράμα της απόσχισης της αισθητής μορφής από τη μεταφυσική όπως αυτή ενσαρκώνεται από την παράδοση, και προαναγγέλλεται η Μοντέρνα έννοια της αυτονομίας της τέχνης.

Κατά τους επόμενους αιώνες, στο πλαίσιο του Διαφωτισμού, διαμορφώνεται η Μοντέρνα έννοια της αυτονομίας της Τέχνης. Η οντολογία της Τέχνης υποκαθίσταται από την ψυχολογία του ανθρωπίνου υποκειμένου. Μέσα από την “*Κριτική της Κριτικής Ικανότητας*” (1790) του Kant: α. *το ωραίο αποδεδειγμένο από το καλό και συνδέεται με τις ανθρώπινες αισθήσεις, και β. οι αρχές της Τέχνης είναι παγκόσμιες*⁸. Η έννοια του έργου της Τέχνης ως αυτόνομου όντος που απολαμβάνει την ύπαρξή του ανεξάρτητα από το ανθρωπινό υποκείμενο, στα όρια μιας παραδοσιακής κοινωνίας, καταλύεται. Το έργο τέχνης υπάρχει πια μόνο στο νου του ανθρωπίνου υποκειμένου. Ο λόγος για το έργο υποκαθίσταται στον Kant από το λόγο για τον τρόπο λειτουργίας του νου. Ο κριτικός πρέπει να παραβλέπει τις ηθικές αρχές και τη θρησκεία γιατί αλλάζουν συνεχώς. Έτσι το έργο προκύπτει *παγκόσμιο, άχρονο, απελευθερωμένο από την ηθική, υποκειμενικό*.

Ο Kant προχωρεί πάρα πέρα στην αυτονόμηση του αισθητικού και ορίζει το γούστο ως: “*την ικανότητα εκτίμησης ενός αντικειμένου ή τύπου αναπαράστασης μέσα από την ευχαρίστηση ή αποστροφή ξέχωρα από οποιοδήποτε ενδιαφέρον. Το αντικείμενο μιας τέτοιας ευχαρίστησης ονομάζεται ωραίο*”⁹. Η *κριτική ικανότητα* προκαλεί το *αίσθημα του ωραίου* μέσα από την αρμονία που διαπιστώνει όταν συσχετίζει την *φαντασία* (το ελεύθερο παιχνίδι της) με τη *διάνοια* (στον γενικό χαρακτήρα της)¹⁰. Προκαλεί το *αίσθημα του υψηλού* μέσα από τη σύγκρουση που δημιουργεί όταν συσχετίζει την *φαντασία* (ακόμη και στον ανώτερο βαθμό της) με το *Λόγο* και τις υπερβατικές Ιδέες του¹¹. Για παράδειγμα, υψηλό είναι το αίσθημα του μεγαλείου του Λόγου ή του ηθικού πεπρωμένου, των οποίων η παράσταση είναι αδύνατη. Το *ωραίο* “*ακυρώνει τη συνθήκη του χρόνου*” επιτρέποντας τη σύλληψη μιας πολλαπλότητας σε *ενότητα*. Η μορφή είναι *πεπερασμένη*. Στο *υψηλό* είναι αδύνατη η άμεση σύλληψη της ενότητας του χρόνου. Το αίσθημα του υψηλού αναφέρεται στο *μη πεπερασμένο, στην αιωνιότητα*. Προκύπτει από τη σύγκρουση ανάμεσα στην ικανότητα του υποκειμένου για σκέψη και την ικανότητα για αναπαράσταση, που προκαλεί ηδονή και αποστροφή συγχρόνως.

Στα πρωτοποριακά κινήματα της Μοντέρνας τέχνης – *Cubism, Purism, De Stijl, Suprematism, Constructivism, Expressionism, Surrealism* – το έργο έχει στερηθεί την αυτονομία του μέσα από την παράδοση, δηλαδή τη μεταφυσική θεμελίωση της ύπαρξής του, και επιζητά την αυτονομία του μέσα από την ψυχολογία του ανθρωπίνου υποκειμένου. Η μη-αναπαραστατικότητα είναι η βασική αρχή που διέπει τη ρήξη με την παράδοση.

Ο *Francois Lyotard* συνδέοντας το Καντιανό αίσθημα του υψηλού με τη Μοντέρνα και τη Μεταμοντέρνα τέχνη γράφει: “η μοντέρνα αισθητική είναι μια αισθητική του υψηλού. (...) Μπορεί να παραθέσει αυτό το οποίο είναι μη-αναπαραστάσιμο μόνο ως απόν περιεχόμενο, ενώ από την άλλη πλευρά η μορφή, επειδή είναι αναγνωρίσιμα συμβιβαστή, εγγυάται εφεξής στον αναγνώστη ή το θεατή παρηγοριά κι αποτελεί αφορμή ηδονής.” Και συνεχίζει: “Το μεταμοντέρνο θα ήταν εκείνο που θα υπαινισσόταν κάτι μη-αναπαραστάσιμο μέσα στο νεωτερικό στοιχείο της ίδιας της αναπαράστασης, εκείνο που απαρνείται την παραμυθία των καλών μορφών, τη συναίνεση ενός γούστου, που καθιστά δυνατό να αισθανόμαστε και να συμμεριζόμαστε από κοινού τη νοσταλγία για το αδύνατο. (...) Πρέπει επιτέλους να γίνει σαφές ότι δεν είναι πρόθεσή μας να παράσχουμε πραγματικότητα, αλλά να επινοήσουμε υπαινιγμούς με κάτι το νοητό, που δεν μπορεί να αναπαρασταθεί”¹².

Στον Κυβισμό για παράδειγμα, το μη-αναπαραστάσιμο δηλώνεται μέσα από τη διάσπαση της θεματικής μορφής που προέρχεται από τον εμπειρικό κόσμο. Τοπία, νεκρές φύσεις και πορτρέτα αναπαριστώνται μέσα από άρνηση της αναπαράστασης. Οι δομικές μονάδες της μορφής, τα *facettes*, εμπεριέχουν την απόλυτη αλήθεια και το καλόν που διέπουν το έργο της τέχνης στις παραδοσιακές κοινωνίες, ως απόν περιεχόμενο. Ο *Malevich* στον Σουπρεματισμό δηλώνει την απουσία του απόλυτου μέσα στη γεωμετρική δομή του κόσμου ως μαύρο τετράγωνο, ενώ το *De Stijl* προτείνει καταστροφή του τριδιάστατου χώρου και απόρριψη του κόσμου των αισθήσεων μέσα από ευθείες γραμμές και χρώματα που επιπλέουν στο συμπαντικό κενό. Η έκφραση της απουσίας του απόλυτου από την πλευρά της Μοντέρνας τέχνης είναι αυτή που συνδέει το έργο με το Καντιανό αίσθημα του υψηλού, ενώ η ολότητα δεν διαταράσσεται.

Η Μεταμοντέρνα τέχνη και αρχιτεκτονική σχετίζεται με την παράδοση σε φιλοσοφικό επίπεδο μέσα από έννοιες όπως η *προκατάληψη* και η *αλληγορία*. Η έννοια της *προκατάληψης* θεωρείται βασική για την κατανόηση και ερμηνεία της παράδοσης στην Ερμηνευτική φιλοσοφία του *Hans-Georg Gadamer*, ενώ η *αλληγορία* ως βασικό συστατικό της τέχνης σήμερα συνιστά κυρίαρχη έννοια στην φιλοσοφία της Αποδόμησης του *Jacques Derrida*. Η σχέση του Μεταμοντέρνου με το υψηλό, που εισάγεται από τον *Francois Lyotard*, θα μπορούσε να καθορίσει το αισθητικό πλαίσιο προσέγγισης της τέχνης και της αρχιτεκτονικής τόσο στην περίπτωση της Ερμηνευτικής φιλοσοφίας όσο και της φιλοσοφίας της Αποδόμησης.

Ο *Gadamer* στοχεύει στην αποκατάσταση της χαμένης ενότητας μέσα στο έργο. Μέσα από φαινομενολογική κατανόηση του Πλάτωνα προτείνει τον *ερμηνευτικό του κύκλο* ως μια ανοιχτή οντολογική διαδικασία από την κατα-

νόηση στην ερμηνεία και την εφαρμογή, χωρίς τέλος. Η έννοια της προκατάληψης, αντιτιθέμενη στην επιστημονική αλήθεια του Διαφωτισμού, είναι θεμελιώδης στη σύλληψη της έννοιας της κατανόησης από τον *Gadamer*. Οι προκαταλήψεις του ερμηνευτή, δηλαδή ο τρόπος που αυτός, περιορισμένος από την ιστορικότητά του, ερμηνεύει το παρελθόν, συνιστούν τη συνθήκη αλήθειας του συστήματος. Με αυτό το τρόπο, ισχυρίζεται ο *Gadamer*, η προκατάληψη ξαναενώνει την Πλατωνική ιδέα με το αισθητό της είδωλο όχι στο μεταφυσικό, αλλά στο ερμηνευτικό επίπεδο. Η μορφή που προκύπτει με αυτό τον τρόπο είναι πάντα συγκροτημένη, αλλά ανοιχτή σε άπειρες ερμηνείες¹³.

Σε έργα όπως οι *Ευμενίδες* (1944) του *Francis Bacon* ή η *Εικονοκλαστική αντίφαση* (1980) του *Anselm Kiefer*, ο μύθος και η ιστορία ερμηνεύονται μέσα από τις προκαταλήψεις του παρόντος. Το ίδιο και σε έργα αρχιτεκτονικής όπως το υπόγειο εκκλησιαστικό κτίριο του *Paolo Zermani* στη *Roma* ή το κτίριο του *Leon Krier* στο συγκρότημα της *Rauchstrasse* (1980-84) στο Βερολίνο.

Ο *Derrida*, αποδομώντας ολόκληρη τη Δυτική φιλοσοφία αναγνωρίζει ως πηγή της δυαδικής δομής του όντος τη διάκριση του Πλάτωνα ανάμεσα σε ιδέα και είδωλο. Με αναφορά στον Πλατωνικό *Τίμαιο*, επιμένει ότι η αναφορά ενός ειδώλου σε μια ιδέα δεν μπορεί να είναι ούτε αληθινή ούτε ψευδής, ούτε καλή ούτε κακή. Είναι απλά *αλληγορική*. Αυτή η *αλληγορία*, θεμελιωμένη στον Πλάτωνα, συνιστά για τον *Derrida* την αφετηρία όλων των δυαδικών σχέσεων μέσα στον Δυτικό λόγο, όπως μορφή-περιεχόμενο, φύση-κουλούρα, μυαλό-σώμα, θεωρία-πράξη κ.τ.λ.¹⁴. Η θεωρία της Αποδόμησης, σε αντίθεση με την Ερμηνευτική, επικεντρώνει συνεχώς στην ενδογενή ετερογένεση του συστήματος, μέσα από την τεχνική του *collage/montage*. Έργα όπως το *Full Fathom Five* (1947) του *Jackson Pollock* ή της *Cornelia Parker* το *Cold, Dark Matter :An Exploded View* (1991), στην πραγματικότητα ακυρώνουν οποιαδήποτε προσπάθεια για συνοχή μέσα στο έργο. Είναι σαφές ότι η απώλεια της εσωτερικής ενότητας του όντος είναι καθοριστική. Το ίδιο έργο όπως το *Guardiola House* στη *Santa Maria del Mar* (1988), του *Peter Eisenman*, ή η επέκταση στο *Victoria and Albert Museum* στο Λονδίνο (1999), του *Daniel Libeskind*. Σε αυτά τα πλαίσια, η αλληγορία αποκτά κυρίαρχο ρόλο στις επιδιώξεις της σύγχρονης Τέχνης και Αρχιτεκτονικής.

Έτσι, ενώ κατά την Αναγέννηση η *αλληγορία* λειτουργεί ως παράγων ενότητας ανάμεσα στον απόλυτο και τον υλικό κόσμο ή στην παράδοση και τον νεωτερισμό, στη θεωρία της Αποδόμησης η *αλληγορία* υπερασπίζεται τη ρήξη των δύο κόσμων. Από την άλλη μεριά, ο *Gadamer* στοχεύει στην ενότητα μέσα από την *προκατάληψη*, στα όρια της οντολογικής Ερμηνευτικής. Η αισθητική κατηγορία του υψηλού διέπει και τις δύο προσεγγίσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Leon Battista Alberti, *Περί Ζωγραφικής (De pictura)*, εισαγ.-μεταφρ.-σχόλια Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα (εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα, 1994).
2. Leon Battista Alberti, *The Ten Books of Architecture (De re aedificatoria)*, μεταφρ. James Leoni (New York: Dover Publications, 1986[1726]).
3. Πρβλ., Book VI, Ch. 2, f. m. VIII, V.
4. Πρβλ., Book VI, Ch. 13, f. b. VI.
5. Rydolf Wittkower, *Architectural Principles in the Age of Humanism* (London: Academy Editions, 1973[1949]).
6. Πλάτων, Φίληβος, 64^ε.
7. Marsilio Ficino, *Commentary on Plato's Symposium*, μεταφρ. Sears Reynolds.
8. Immanuel Kant, *The Critique of Judgement*, μεταφρ. James Creed Meredith Jayne (Columbia, Missouri: University of Missouri Studies, XIX, No 1). (At the Clarendon Press, Oxford, 1969 [1952]).
9. Πρβλ., Book I, Part 1, 211, 11-15.
10. Πρβλ., Book I, Part 1, 222.
11. Πρβλ., Book, II, Part 1, A, 258.
12. Jean-Francois Lyotard, "Τι είναι μεταμοντέρνο", μεταφρ. Φ. Βασινιώτης, περιοδικό *Λεβιάθαν*, (Αθήνα: Γ. Ν. Μερτικιάς, τεύχος 2, Μάιος-Ιούλιος 1988), σσ. 18-19.
13. Hans Georg Gadamer, *Truth and Method* (London: Sheed and Wand Ltd., 1975), μεταφρ. από: *Warheit und Methode* (Tubingen: J. C. B. Mohr, 1960), βλέπε σσ. XXVI, 246, 269. Για το νόημα του όρου "προκατάληψη", βλέπε σσ. 252-253 & 344.
14. Jacques Derrida, *Περί Γραμματολογίας* (Αθήνα: Γνώση 1990), μετ. Κωστής Παπαγιώργης από το: *De la Grammatologie* (Paris: Les Editions de Minuit, 1967). Βλέπε επίσης: Jacques Derrida & Peter Eisenman, *Chora L Works* (New York: The Monacelli Press, 1997). Για την έννοια της "αλληγορίας" στη φιλοσοφία της Αποδόμησης, βλέπε: Craig Owens, "The Allegorical Impulse: Towards a Theory of Postmodernism", October, 12 & 13, 1980. Βλέπε επίσης: Gregory L. Ulmer, "The Object of Post-Criticism", στο: Hal Foster ed., *The Anti-Aesthetic* (Seattle: Bay Press, 1983).

ΔΡ ΕΛΕΝΗ ΤΑΤΛΑ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ, ΜΗΧ/ΚΟΣ ΕΜΠ
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΙ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ